

רמב"ן שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק כד

1

(כד) זר זהב סביב - סימן לכתר מלכות, שהשולחן שם עושר וגדולה הוא, כמו שאומרים שולחן מלכים, לשון רש"י. וכן הדבר, שזה סוד השולחן, כי ברכת השם מעת היות העולם לא נברא יש מאין, אבל עולם כמנהגו נוהג, דכתיב (בראשית א לא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. אבל כאשר יהיה שם שרש דבר תחול עליו הברכה ותוסיף בו, כאשר אמר אלישע הגידי לי מה יש לך בבית (מ"ב ד ב), וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים, ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר (מ"א יז טז). וכן השולחן בלחם הפנים, בו תחול הברכה, וממנו יבא השובע לכל ישראל. ולכך אמרו כל כהן שמגיעו כפול אוכל ושבע (יומא לט א):

מאמרי פחד יצחק

2

והיינו שלא מדובר כאן

כאילו יש גבול ומדה בכוחו של נביא לשנות הטבע, אלא מדובר ** Please treat this בברכת השם מעת היות העולם לא נברא יש מאין, אלא עולם כמנהגו נוהג כמו שכתוב "וירא אלקים וגו' והנה טוב מאד".

והיינו שהבריאה מצד עצמה היא "טוב מאד", מלאה ברכה כמו שנאמר עליה בשעת בריאתה. ונבין דבריו דרך מה שאנו רואים תהליך של צמיחה, מתוך גרעין קטן יוצא שפע של פירות. גידול זה ברכה של התפשטות היא. תהליך זה תהליך טבעי הוא, כמנהגו של עולם. גידול זה הנתון בטבעו של עולם ביטוי הוא ל"טוב מאד" של הבריאה. "טוב מאד" פירוש התפשטות הטוב. וזוהי ברכה. אמנם טבע ראשוני זה נפגם על ידי אותו מעשה שבעקבותיו נגזר "קוץ ודרדר תצמיח לך, יי" ובתהליכי הברכה של העולם הוכנס גורם של קלקול וחסרון.

ולפי הרמב"ן למדנו יסוד חדש, שפעולת אלישע אינה רק ענין של "מופת" של שינוי טבע לבד, אלא שבכאן היה כוחו של אלישע "צוריקצושטעלן" (להחזיר) את ה"טוב מאד" המקורי של הבריאה, וממילא נמשך שפע לתוך אותו אסוך, בכדי שתחול הברכה.

אם כן צריכים חפצא של בריאה שהיא מציאות של "יש" שעליו תחול הברכה.

דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק טו

3

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את-עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ט

רמב"ן דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק טו

4

(טו) אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו - לתת לנו וקיימת, ארץ זבת חלב ודבש - לשון רש"י. ואם כן שיעור הכתוב, ואת האדמה אשר נתת לנו ארץ זבת חלב ודבש כאשר נשבעת לאבותינו. ולא יקשה בעיניך בכאן כי לא נזכר בשבועות האבות "ארץ זבת חלב ודבש", כי מאחר שהארץ היא בעת ההיא ארץ זבת חלב ודבש, הנה נשבע להם בארץ זבת חלב ודבש. או "לאבותינו" יוצאי מצרים, שנאמר להם (שמות ג ח) אל ארץ זבת חלב ודבש, כענין וירעו לנו מצרים ולאבותינו

כבר נזכר אצלנו חערותו של הרמב"ן שבכל ההבטחות והבריתות לאבות על ארץ ישראל לא נזכר תיאור "ארץ זבת חלב ודבש" על הארץ. הפעם הראשונה שנוזכר התואר הוא לדור ששים רבוא. ובדאי שראוי להתעורר על שלא נזכר פרט זה לאבות, המנחילים עצמם ורק אצל הנוחלים נוספה הזכרת תיאור זה. (על קדושת ארץ ישראל מדובר משתי בחינות: א) קידוש ארץ ישראל על ידי יהושע או עזרא. ב) ארץ ישראל מוחזקת בידינו מאבותינו

הרי מובן לנו שתואר "זבת חלב ודבש" לא יכול היה להזכר לאבות, מפני ששייכותם לארץ ישראל ופעולתם היא בענין דרגת "מוחזקת". אבל קידוש הארץ לא היה עד ליהושע. והוא היסוד בהבנת חערת הרמב"ן שלא נזכר "זבת חלב ודבש" לאבות, אלא לששים רבוא. והיינו משום שששים רבוא אלו הם באי הארץ ולפי זה עלינו להבין שמעלת ארץ ישראל של "זבת חלב ודבש" אינה בעיקרה מצד מציאות החלב ודבש, אלא שמורה היא על תכונה של "זבת", של ברכה וריבוי. וכאן נפנה להתחלת דברי הרמב"ן בענין עשיית השולחן, שמתחס לזה שהשולחן הוא סימן למלכות, עושר וגדולה בישראל. משולחן זה יצאה עשירות לכל ישראל.

ומה שנאמר על ארץ ישראל "זבת חלב ודבש", הכוונה היא שקדושת ארץ ישראל תשפיע שעל חלב ודבש שבה יחול ריבוי. חהדגשה כאן היא על כוח הברכה וה"טוב מאד" ועל ידו תוספת ברכה, שבה דומה קדושת ארץ ישראל לקדושת השולחן במשכן, לזר זחב שבו.

מעין בית השואבה

(6)

תרומה (כה, טו-טז) "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו, ונתת אל הארון את העדות וגו'", והנה להלן בפרשה כתיב (שם, כא) "ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך", וכבר הקשה רש"י לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר "ונתת אל הארון את העדות", עיי"ש. ובדעת זקנים מבעלי התוס' כתב וז"ל ונתת אל הארון אין זה עיקר הצווי דהא כתיב למטה (שם, כא) "ואל הארון תתן את העדות" אלא ליתן טעם מפני מה לא יסורו ממנו כדי שלא ימשמשו בו כי צריך ליתן בו את העדות ויהיה קדוש, עכ"ל וצריך ביאור.

ולפי דברינו דלעיל יובן שמאחר שיש מצוה בעשיית הארון כדי ליתן בו את העדות אי"כ תיכף בשעת העשייה כבר נתקדש כאילו כבר ניתנו, וכיון שקדוש אי"כ תיכף חל האיסור להסיר ממנו הבדים, וזהו המשך הכתובים "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" תיכף אף שעדיין לא נגמרה מלאכת הכפורת וטרם ניתנו בו הלוחות, והטעם משום "ונתת אל הארון את העדות" ונחשב עכשיו כאילו כבר מונחים בו, אבל למעשה עיקר הצווי ליתן בו הלוחות היה אחר עשיית הכפורת והכרובים, וזהו כפל הקרא.

ואחר כל הדברים האלה נצמח מכל זה מוסר השכל המלמדנו להועיל לדעת הדרך נלך בה במה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד) העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין, הרי שיש צווי "התקן עצמך בפרוודור" להיות בן עולם הבא ובקיימו הי"התקן" כבר מתחיל להחשב בן עולם הבא. ולכן מצינו כמה ענינים שעל ידם נחשב העושה ל"בן עולם הבא" בהאי עלמא, על דרך משל כשכובש יצרו הרי הוא "בן עולם הבא" שבעוה"ב אין היצר הרע שולט; וכן יכונה עולם הבא יום שכולו טוב, ולכן המטיב לאחרים הוא "בן עוה"ב"; וכן בהתרחקותו מהשקר והתרמית יחשב ל"בן עוה"ב" הנקרא עולם האמת; והמשמח אחרים ענין עולם הבא, שהשמחה במעונו; והמענג את השבת מעין עולם שכולו שבת; ובאופן זה כל המקיים את הי"התקן עצמך" על אף שהוא עדיין בעולם הזה הוא נמנה כבר על בני היכלא דלעילא. וזהו "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" (סנהדרין ז. א.) אשר לכאורה היה צריך לומר "בעולם" הבא, אלא שרצונם לומר שגם בעולם הזה יש לו ההתחלה של עולם הבא.